

Razvojna jezična obilježja djece rane i predškolske dobi

Ravlić, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:814207>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Anamarija Ravlić

**RAZVOJNA JEZIČNA OBILJEŽJA DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Anamarija Ravlić

**RAZVOJNA JEZIČNA OBILJEŽJA DJECE RANE I
PREDŠKOLKSE DOBI**

Završni rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, rujan 2024.

Zahvala

Zahvaljujem mojoj mentorici Katarini Aladrović Slovaček na pruženoj podršci, pomoći i svakoj konstruktivnoj kritici.

Hvala Lujkama ovo si nikada ne bih priuštila da nije bilo vas.

„Čazmanke u Petrinji“ hvala, bile ste vjeran suputnik i supatnik s vama je sve bilo lakše, nezaboravno, sve ovo nam ostaje zauvijek.

Maja i Arlyn hvala vam.

Hvala kolegicama i kolegama s fakulteta i posla na susretljivosti i kolegijalnosti.

Hvala mojim roditeljima.

Hvala Marti, Šimunu, Grguru i mom suprugu što su vjerovali u mene, bili partneri u zločinu i navijači te strpljivo čekali da ostvarim svoje snove.

Hvala dragom Bogu.

Nije ovo velika stvar, ali je u nju ugrađena velika ljubav.

SAŽETAK

U ovo radu istražena su razvojna jezična obilježja djece predškolske dobi. Fokus ovog rada je na pregledu razvojnih faza govora, jezičnih teorija i rezultata istraživanja. Govorna vještina sredstvo je za komunikaciju i bolje razumijevanje okoline.

Proces usvajanja govora odvija se u dvije faze. Predjezična faza kada djeca komuniciraju neverbalno. Jezična faza počinje kada djeca krenu artikulirati glasove i formirati rečenice.

U gramatički razvoj govora spadaju fonološki, morfološki i sintaktički razvoj. Kroz leksički i semantički razvoj prati se širina fonda riječi s kojom dijete raspolaže kao i razumijevanje pojmova i njihovo povezivanje.

Teorije književnosti bihevioralna, nativistička, spoznajna i sociokulturalna nude različita objašnjenja kako dijete usvaja i uči jezik.

Istraživački dio ovog rada bavi se sposobnošću pravilnog izgovora riječi i prepoznavanja zadanih pojmova u odabranoj ispitnoj skupini djece predškolske dobi. Glavni cilj rada je prikazati jezična obilježja djece predškolske dobi. Istraživanje je uključivalo devetero djece. Rezultati istraživanja prikaz su razlike fonološkog, morfološkog i leksičkog razvoja govora različitih dobnih skupina.

Ključne riječi: govor, razvoj, jezična obilježja, gramatički, leksički, semantički

SUMMARY

This final paper research is about language development of preschool children. Central part of this paper is giving the review of developmental stages of speech. Speaking skill is a toll for communicating and better understanding of the environment..

The process of learning how to speak happens in two phases. Nonverbal phase is when children communicate without using verbs. Verbal phase starts when children begin to articulate the sounds and form sentences.

Grammatical development consist of phonological, morphological and syntactic development. Lexical and syntactic development can be seen in number of words that kid knows and how he understands and connects terms.

Theories of literature behavioral, nativist, cognitive and sociocultural give us different explanations how children adopt and learn language.

Research part of his paper deals with the ability to pronounce and recognize different words. The main goal of his paper is to give the review of language development of preschool children. The research included the group of nine children. Results give as a review of different phonological, morphological and lexical development stages in children of different age.

Key words: speech, development, linguistic features, grammatical,lexicon, semantic

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Predjezična i jezična faza	2
2.1 Predjezična faza.....	2
2.2. Jezična faza.....	2
3. Gramatički razvoj.....	6
3.1. Fonološki razvoj.....	6
3.2. Morfološki razvoj.....	7
3.3. Sintaktički.....	7
4. Leksički razvoj.....	9
4.1 Leksički razvoj.....	9
4.2 .Semantički razvoj.....	10
5. Teorija usvajanja jezika.....	12
5.1. Bihevioralna.....	12
5.2. Nativistička (urođena).....	13
5.3. Spoznajna (kognitivna).....	14
5.4. Sociokulturalna.....	16
6. Istraživanje.....	18
6.1. Opis uzorka istraživanja.....	18
6.2. Opis instrumenta istraživanja.....	18.
6.3. Ciljevi istraživanja.....	19
6.4. Rezultati istraživanja.....	19
7. Zaključak.....	23
8. Popis tablica.....	24
9. Literatura.....	25
10. Prilozi.....	27.

1. Uvod

Za potrebe izrade ovog završnog rada istraživana su razvojna jezična obilježja djece ranije i predškolske dobi. Govor je vještina za sporazumijevanje i razumijevanje okoline. Ona predstavlja cijeli niz verbalnih i neverbalnih znakova kojima se ljudi služe u komunikaciji. U ovom radu analizirali su se rezultati govorne vježbe za predškolsku dob u kojoj su sudjelovala djeca različitih dobnih skupina kako bi se prikazalo jezičnu razvijenost prema uzrastu.

Rad se sastoji od teorijskog i istraživačkog dijela. Teorijski dio govori o obilježjima govora u djece predškolske dobi, a istraživački dio bavi se analizom rezultata govorne vježbe koja je provedena u svrhu ovog istraživanja.

U drugom poglavlju dan je pregled razvojnih faza govora u djece rane i predškolske dobi. Razvoj govora u djece može se pratiti kroz predjezičnu i jezičnu fazu. U trećem poglavlju govori se o gramatičkom razvoju govora djece s obzirom na fonološka, morfološka i sintaktička obilježja govora. Upravo ova obilježja pokazatelji su napretka u govornom razvoju djeteta. U četvrtom poglavlju radi se o leksičkom i semantičkom razvoju govora djece. Rastom fonda riječi i semantičkim razvojem dolazi do boljeg razumijevanja okoline i lakšeg komuniciranja. U petom poglavlju slijedi pregled teorija o usvajanju govora i jezika. Bihevioralna, nativistička, spoznajna i sociokulturalna teorija nude različite perspektive na razvoj i usvajanje govornih vještina. U šestom poglavlju, istraživačkom dijelu rada, dani su podaci provedenog istraživanja i rasprava o rezultatima.

Odgovitelji s roditeljima sudjeluju u poticanju jezičnih sposobnosti djece predškolske dobi. Slušanjem i praćenjem izgovora možemo utvrditi jezičnu razvijenost djeteta. Govor je socijalni fenomen i važno je da znamo osigurati optimalne uvjete za razvoj dječjeg govora. Nužno je pratiti napredovanje razvoja govora i uočiti poremećaje i odstupanja kako bismo mogli pravovremeno prevenirati i djelovati. Motivacija za ovaj rad je bolje razumijevanje i praćenje razvoja govornih i jezičnih sposobnosti djece predškolske dobi.

2. Predjezična i jezična faza razvoja govora

Razvoj govora u djece rane i predškolske dobi odvija se u fazama. U prvoj predjezičnoj fazi nema verbalne komunikacije jer organi još nisu u potpunosti razvijeni. Dijete uči govor slušanjem zvukova i reagira na podražaje različitim zvukovima. U drugoj verbalnoj fazi dolazi do artikuliranja glasova. Formira se glasovni govor djeteta. Dolazi do velikog rasta u fondu riječi. Dijete je sposobno imenovati i opisivati stvari i osobe, razumije kompleksnije rečenice i odgovara na jednostavnija pitanja (Starc i sur. 2004).

2.1. Predjezična faza

Prva godina života je predverbalno razdoblje. Organi govora još nisu skroz razvijeni. Nema produkcije govora, ali razvija se sposobnost govorne percepcije i korištenje govornih znakova. U ovoj fazi koristi se neverbalna komunikacija kako bi se signaliziralo potrebe i emocije. Djeca pokazuju osjetljivost na govor, a sposobnost raspoznavanja majčinog glasa prisutna je od rođenja. Jezični razvoj ovisi o sposobnosti percepcije, motorike i pozornosti. Nakon 1. mjeseca javlja se reakcija koncentracije na govornu komunikaciju. (Posokhova, 2008) Oko 2. mjeseca počinju stjecati kontrolu nad intenzitetom glasa, a tijekom 3. i 4. mjeseca nad visinom glasa (Starc i sur., 2004). U razdoblju od 8. tjedna do 2. mjeseca starosti traje faza fiziološkog krika i refleksnog govora. Druga faza je period od 2. do 5. mjeseca kada dojenče na podražaje i promjene u intonaciji reagira zvukovima, kao što su gugutanje, plakanje, smijanje, podrigivanje. Zvukovi koje dijete proizvodi još nemaju značenje. Treća traje između 4,5 i 7, 5 mjeseci. Nakon 6. mjeseca počinje komunikacija gestama i pokretima, ponavljanje zvukova, izgovaranje suglasnika, samoglasnika i glasova. To je faza brbljanja i imitacije glasova bez specifičnog značenja kako bi se uvježbao govor. Četvrta faza traje od 7, 5 mjeseci do 12,5 mjeseci. Predjezična završava s osam mjeseci starosti s pojavom slaganja slogova.

2.2. Jezična faza

Osim pojma jezična faza ovaj period naziva se verbalnom ili lingvističkom fazom. Započinje upotrebom prve riječi Prijelaz iz predverbalne u verbalnu fazu događa se s oko 8 mjeseci starosti. U periodu od 8 do 9 mjeseci kreću spajati slogove i reagirati na riječi „ne.

Djeca s 9 mjeseci mogu oponašati intonaciju i glasove iz okoline, a komuniciraju i gestama (Posokhova, 2008). Otprilike oko 10. mjeseca života počinje slaganje slogova sastavljenih od samoglasnika i suglasnika s pravilnijom intonacijom, a kod neke djece se javlja i prva riječ. (Berk, 2015). Nakon 10. mjeseca dijete razumije govor o konkretnoj situaciji. U tom periodu djeca puno brbljaju i kreće spajanje slogova u riječi (Posokhova, 2008). U razdoblju od 1. do 3. godine formira se glasovni govor djeteta. U prvoj godini razvija se intonacijski elementi govora. U drugoj godini govor se sastoji od imenica i glagola. Djeca počinju povezivati dvije riječi u rečenicu. Govor je razumljiv poznatom krugu slušača (Paleka i Vrsaljko 2018). Dvogodišnja djeca puno bolje razumiju riječi nego što ih mogu izgovoriti. Od treće godine govor postaje jasniji za okolinu. Pravilno izgovaraju sve samoglasnike i desetak suglasnika. Mogu razumjeti i pričati kratke priče. Koriste se pitanjima: Kada?, Kako? i Zašto? (Posokhova, 2008). Rečenice sastavljene od tri riječi javljaju se oko treće godine. Počinju koristiti glagole, imenice, pridjeve i prijedloge u formiranju rečenica (Berk, 2015). Nakon četvrte godine djeca mogu razumjeti složene proširene rečenice, odgovarati na kompleksnija pitanja i počinju koristiti gramatiku u govoru. Sposobni su kategorizirati objekte. Postavljaju pitanja i zanimaju ih priče. „Dječji govor“ u izgovoru složenih glasova tolerira se u razdoblju od 4 do 5,5 godina. Nakon navršenih 5,5 godina očekuje se pravilan izgovor riječi, fond riječi raste i usvajaju se složenije gramatičke strukture (Posokhova, 2008). Djeca u dobi od 6 do 7 godina se u govoru uspješno koriste većinom gramatičkih pravila i oblika. Ispravno koriste glagolska vremena, množinu, padeže, prijedloge i veznike. (Aladrović Slovaček, 2019). U razdoblju od 6. do 7. godine artikulacija glasova se pročišćava (Berk, 2015). Školska djeca postupno se upoznaju s fonološkim, semantičkim i sintaktičkim aspektima jezika i govora. U tom razdoblju moraju ovladati pisanom i glasovnom riječi (Pihler i Brumen, 2023).

Jezično-govorni razvoj djece rane i predškolske prati se kroz rast fonda riječi, razvoj izgovora, razvoj sintakse, razumijevanja pojmova i odnosa između njih, razumijevanja uputa i komuniciranja s okolinom. Kontinuirano praćenje govornog razvoja od strane ukućana i odgojitelja važno je kako bi se na vrijeme prepoznali zastoji u usvajanju govorne vještine. U Tablici 1. dan je prikaz očekivanih jezično govornih sposobnosti djece rane i predškolske dobi prema uzrastima. Djeca starija od 5,5 godina moraju imati gramatički ispravan govor. Prikazana su jezična obilježja različitih dobnih skupina i dan je pregled znakova poremećaja u procesu učenja govora. Djeca iste dobne skupine upotrebljavaju slične govorne obrasce. Jezični razvoj odvija se kontinuirano u fazama. Postoje očekivane nepravilnosti u govoru

prema pojedinim dobnim skupinama. Prati se mentalni i ekspresijski razvoj govora kao sredstva za komuniciranje.

Tablica 1. Kalendar jezično govornog razvoja (Starc et al.(2004) i Posokhova, 2008).

Dob	Slušanje i govor	Znakovi za brigu
0 – 3 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – širi oči, smiješi se i smiruje kad čuje poznati glas - uznemiri se na jake zvukove – glasa se dugim samoglasnicima, ispušta zvukove dok mu se obraćate – plače različito na različite potrebe 	<ul style="list-style-type: none"> - prisutne teškoće hranjenja zbog oralno-motornih problema - dijete se većinu vremena ne glasa (šuti)
4 – 6 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – očima traži izvor zvuka, opaža zvučne igračke – odgovara na promjene u intonaciji – glasa se različitim glasovima – vokalizira izražavanje uzbuđenja i nezadovoljstva -brbljanje kreće sa 6 mjeseci 	<ul style="list-style-type: none"> - dijete ne razvija kontakt očima - bez reakcije (ili vrlo slaba reakcija) na glasne zvukove kao i na poznati glas
7-12 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – okreće se i gleda u smjeru zvuka – spremnost na igru na temelju glasovnog reagiranja (zveckalice, zvučne igračke) – sluša dok mu se govori, raduje se pjesmicama i brojalicama – prepoznaje i razumije često upotrebljavane riječi – počinje odgovarati na jednostavne upute - glasa se kako bi zadobilo i održalo tuđu pažnju – govori 1 do 2 riječi sa značenjem - još nije potpuno jasan izgovor 	<ul style="list-style-type: none"> - dijete je prestalo brbljati ili uopće nije niti počelo - nema dosljedne reakcije na buku - nezainteresirano je za zvučnu igru - ne povezuje stvari i ne komunicira verbalno s okolinom - ne reagira na kratke upute - smije se tiho - ne reagira kada ga se nazove imenom - ne ostvaruje kontakt očima sa sugovornikom
1 do 2go dine	<ul style="list-style-type: none"> – pokazuje imenovane slike u slikovnici i dijelove tijela na zahtjev – slijedi jednostavne naredbe i razumije jednostavna pitanja – sluša jednostavne priče, pjesmice i brojalice – koristi se pitanjima od 1 do 2 riječi – sastavlja po dvije riječi 	<ul style="list-style-type: none"> - nije se javila prva riječ - dijete ne razumije jednostavne upute - dijete ne pokazuje interes za komunikaciju govorom - koristi samo neverbalnu komunikaciju – pokazuje na osobe i predmete - nema početka simboličke(imitiranje) i kombinatoričke (stavlanje u odnose) igre
2 do 3 godine	<ul style="list-style-type: none"> – razumije razlike u suprotnostima (veliko-malo, u-na, gore-dolje) 	<ul style="list-style-type: none"> - ne reagira na jednostavne upute - ne povezuje dvije riječi u jednostavnu

	<ul style="list-style-type: none"> – slijedi dva zahtjeva – ima riječ za većinu stvari i pojmova iz svakodnevnog okruženja – koristi se rečenicama od 2 do 3 riječi i postavlja pitanja – govor je većinom razumljiv poznatim osobama 	<p>rečenicu, mali fond riječi, ne odgovara na jednostavna pitanja niti ih postavlja</p> <ul style="list-style-type: none"> - nerazumljivo priča i za osobe iz bliže okoline
4 do 5 godina	<ul style="list-style-type: none"> – zanimaju ga priče, ponavlja ih i može odgovoriti na jednostavna pitanja vezana uz njih – služi se pravilnim rečenicama, većinu glasova izgovara pravilno – zna prepričati priču ili događaj – lako komunicira s ostalom djecom i odraslima 	<ul style="list-style-type: none"> - ne razumije složenije jezične konstrukcije i nije sposobno ispričati kratku priču - smanjen socijalni kontakt zbog nerazumljivog govora - prisutan je nepravilan izgovor glasova - djetetov govor je nepravilan, postoje ponavljanja ili zastajkivanja
5 godina i više	<ul style="list-style-type: none"> - koristi složene i gramatički ispravne rečenice -fond riječi je velik 	<ul style="list-style-type: none"> - teži izgovor dužih i složenijih riječi - ne može definirati vremenske ili prostorne pojmove - nepravilan izgovor glasova - ne pokazuje interes za slova i brojke (npr. ne broji mehanički, ne zna napisati svoje ime)

Kako djeca rastu, tako i rečenična struktura postaje složenija. Osim usvajanja morfologije, razvija se i sintaksa. Razvojem sintakse dolazi do promjene semantičke razine rečenica, odnosno dolazi do boljeg razumijevanja vokabulara kojim dijete raspolaže. (Aladrović Slovaček, 2019). Proces razvijanja govora odvija se u fazama. Primjetna su slična jezična obilježja kod djece unutar iste dobne skupine. Poznavanje znakova zastoja u razvoju govora omogućava prevenciju i pravovremeno otkrivanje govornih poremećaja.

3. Gramatički razvoj

3.1. Fonološki razvoj

Počinje s upoznavanjem naglaska, intonacije i ritma riječi. Nakon toga dolazi imitiranje zvukova i povezivanje slogova u prve riječi. Fonološka svjesnost temelj je za prepoznavanje glasove i slaganje slogova u riječi. Predstavlja sposobnost prepoznavanja različitih fonema, slogova i rime u riječima. Kada je dijete sposobno raščlanjivati riječi na foneme i slogove, može se razvijati čitanje i pisanje. (Aladrović Slovaček i Reparinac, 2023).

U Tablici 3. dan je prikaz usvajanja različitih glasova prema dobnim skupinama. Ova tablica služi za praćenje fonološke razvijenosti predškolske djece. Podaci iz tablice mjerilo su za prepoznavanje poremećaja u izgovoru kod djece kao što su lambdacizam, sigmatizam i rotacizam. U četvrtoj i petoj godini izgovor glasova postaje pravilniji, a odstupanja u izgovoru složenih glasova toleriraju se do dobi od 5,5 godina.

Tablica 3. Ispravan izgovor glasova prema godinama (Aladrović Slovaček 2019 prema Jelaska 2007).

3, 3-5godine	4 godine	4,5-5,5 godina
A, E, I, O, U	NJ	LJ
J		R
P, T, B, K, D, G		S, Z, C
F, H		Š, Ž, Č, DŽ, Ć, D
L, V, M, N		

U dobi od tri godine razvijen je fonematski sluh, ali nisu svi glasovi ispravno usvojeni. Odstupanja koja se javljaju su

- zamjena glasova
- ispuštanje početnih fonema
- premještanje glasova unutar riječi ili sloga

pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova (Aladrović Slovaček, 2019; Starc i sur. 2004).

3.2 Morfološki razvoj

Morfološki razvoj predstavlja poznavanje jezičnih struktura i vrste riječi. U početku rečenice se sastoje od samo jedne riječi. Nakon druge godine počinje razumijevanje jednostavnih pitanja, povezivanje dvije riječi, upotreba zamjenica, jednostavnih priloga, imenica, glagola. Nakon treće godine kreće odgovaranje i postavljanje pitanja. Nakon četvrte godine djeca počinju koristiti pravila i usvajati gramatičke strukture (Aladrović Slovaček, 2019). Djeca u govoru nisu u potpunosti ovladala pravilima za gramatički ispravan govor, a glavna obilježja dječje gramatike su (Aladrović Slovaček, 2019 prema Kuvač i Cvikić. 2003):

- pojednostavljivanje - odnosi se na korištenje različitih prefiksa, sufiksa, tvorba i upotreba umanjica kao i ne provođenje glasovnih promjena
- neprovođenje svih gramatičkih pravila- odnosi se na neispravnu izmjenu jednine u množinu i neprovođenje glasovnih promjena
- poopcavanje pravila –odnosi se na uporabu pravila kod riječi na koje se to pravilo ne odnosi
- nepostojanje niti jednog temeljenog oblika-odnosi se na ne korištenje nominativa jednine za tvorbu drugih oblika.

3.3 Sintaktički razvoj

Razvojem sintakse usvajaju se pravila koja određuju ustroj rečenice i funkcije gramatičkih struktura. Sintaksa je dio gramatike koji se bavi proučavanjem rečenice i pravila za slaganje riječi u spojeve riječi Razlikujemo sintaksu fraze i sintaksu rečenice s obzirom na veličinu gramatičke konstrukcije. Funkcionalni odnosi među sintaktičkim jedinicama u jednostavnim rečenicama opisuju se upotrebom rečeničnih dijelova predikata i subjekta, predikatnog imena i različitih tipova priložnih oznaka (Hrvatska enciklopedija, 2013-2024).

Promatra se razina skupine, razina rečenice i razina diskursa (Stojanov, 2004). Razina skupine govori o tome kako djeca shvaćaju hijerarhiju u rečenici i kategoriziraju pojmove, Razina rečenice govori o pravilnom ustrojstvu sintaktičkih jedinica unutar rečenice. Razina diskursa govori o sposobnosti korištenje jezičnih jedinica najviše razine kada jedinice nižih razina ovise jedna o drugoj.

Prva faza govora je holofrastički period kada se koriste rečenicama od jedne riječi. Ova faza traje u periodu od 1, 5 do 2 godine. Djeca pokušavaju iskazati različite odnose između radnje i subjekta. Koriste se kako bi se nešto imenovalo, izrazilo osjećaje ili želju za akcijom.

U dobi od dvije godine počinje smisljeno povezivanje dvije riječi u sintaksu. Faza telegrafskog govora traje u razdoblje od 2 do 2,5 godine kada djeca počinju slagati rečenice od više riječi, a ali još se ne koriste gramatičkim pravilima. Koriste jednostavne rečenice i razumiju redoslijed u rečenici. Rečenice se odnose na radnje i stvari koje su „sada“ i „ovdje“.

Dolazi do upotrebe većeg broja sintaktičkih obrazaca s proširenjem fonda riječi (Hržica i Kraljević, 2007). Razvoj sintakse se najintenzivnije odvija između treće i pete godine, a nastavlja se kroz školovanje te adolescenciju i odraslu dob (Mamula i Trtanj, 2018. prema Nippold i sur. 2005). U razdoblju od 3. do 4. godine djeca kreće korištenje složenih gramatičkih struktura i višestanih rečenica. Pojavljuju se upotreba i razumijevanje množine, padeža, vremena, broja, zamjenica, pridjeva i priloga u govoru. Gramatički govor nije još potpuno usvojen. Najčešće greške su u zamjenici ili broju U dobi od 4. do 5. godina djeca svladavaju vremenske i uzročne rečenice te se povećava upotreba veznika „jer“, „kada“ i „ako“. Počinju se koristiti nezavisno i zavisno složene rečenice. Najčešće greške su pri slaganju subjekta i predikata kao i pojedinih glagolskih vremena.

U periodu od 5. do 6. Godina duljina rečenice se povećava. Počinju se koristiti složenijim gramatičkim oblici kao što su buduće i prošlo vrijeme i povećava se upotreba veznika „iako“, „dok“ i „zato što“. Postavljaju pitanja i odgovaraju na njih. Očekuje se gramatički pravilno korištenje složenim rečenicama u komunikaciji (Starc i sur. 2004.).

Razvojem pravilnog ustroja rečenice dijete se jasnije izražava i može bolje razumjeti svoju okolinu, učiti te usvajati nova znanja i vještine. Pravilnim poretком riječi u rečenici preciznije se izražavaju odnosi među pojmovima, te govor postaje razumljiviji svima

4. Leksički razvoj

Leksik predstavlja ukupnost riječi koje su dio sustava nekog jezika. Leksički razvoj je proces proširivanja vokabulara i usvajanja novih riječi koje se koriste u govoru i razumiju. Također, taj proces uključuje povezivanje pojmova u kategorije. Usvajanjem riječi prvo se stvara osnovna razina kategorije, a zatim povezivanje riječi unutar kategorija i međusobno povezivanje kategorija (Paleka i Vrsaljko, 2018). U ranom leksičkom razdoblju dijete koristi jednostavne riječ da bi ukazalo na osobe, predmete i događaje iz okoline. Napretkom kognitivnog razvoja slijedi period naglog porasta fonda riječi kada dijete može preciznije i složenije komunicirati svoje misli i potrebe.

U početku je usvajanje riječi sporo. Nakon usvojenih preko 50 riječi oko 18. mjeseca starosti počinje period naziva rječnički brzac u kojem dolazi do naglog porasta fonda riječi u djece (Hržica i Kraljević, 2007). Rječnički brzac još se naziva leksičkim brzacom ili eksplozijom imenovanja. Broj prosječno usvojenih riječi na mjesečnoj bazi do 8 do 11 riječi, a u periodu rječničkog brzaca uči se prosječno 40 riječi mjesečno (Hržica i Kraljević 2007 prema Benedict 1979 i Nelson 1973). Rani leksički razvoj odvija se u periodu od druge do treće godine. Rječnik se sastoji od 2000 do 1500 riječi. Djeca mogu imenovati predmete, ljude i jednostavne apstraktne pojmove poput boje ili veličine. Koriste kratke fraze. Djeca dobi od 3 do 4 godine poznaju i razumiju značenje od 600 do 2000 riječi. U razdoblju od 4. do 5. godine slijedi upotreba složenijih izraza i korištenje rečenica za izražavanje uzročno posljedičnih veza, vremenskih sljedova i apstraktnih pojmova. Od 5. Godine djeca počinju bolje formirati značenja riječi. Shvaćaju da neki pojmovi imaju višestruka značenja (Posokhova, 2008).

U Tablici 2. dan je prikazana je skala rasta fond riječi prema Bulleru (Posokhova, 2008). U početku broj riječi povećava se sporo, a prva riječ se javlja s navršenom jednom godinom. Djeca još nemaju razvijenu fonološku svjesnost i sposobnost artikuliranja. U dobi od 15 mjeseci dijete ima petnaest riječi u svom rječniku, a između 18. i 20. mjeseca dvadesetak riječi (Aladrović Slovaček, 2019). Fond riječi kojim dijete raspolaže kreće brzo rasti otprilike između 18. i 20. mjeseca starosti. Nakon savladanih 50 riječi slijedi period rječničkog brzaca. Dijete staro jednu i pol godinu aktivno koristi stotinjak riječi u svom govoru, dvogodišnje dijete raspolaže fondom od četrinstotinjak riječi, a četverogodišnjak upotrebljava oko četiri tisuće riječi. Najčešće greške su popunjavanje

leksičke praznine izmišljenim riječima i asocijativno povezivanje nepoznatih riječi s poznatima.

Tablica 2. Skala rasta fonda riječi prema Bulleru (Posokhova, 2008).

Dob	Najmanji broj riječi	Najveći broj riječi
12-14 mjeseci	3	58
15-17 mjeseci	4	232
18-20 mjeseci	44	383
21-23 mjeseci	67	707
27-30 mjeseci	171	1509
3-4 godine	598	2346

Postavljanjem pitanja djeca usvajaju nove riječi i znanja (Starč i sur. 2004.). Leksički razvoj ovisi o govoru roditelja i ukućana, spolu, brojnosti obitelji, jezičnoj okolini (Aladrović Slovaček 2012. prema Jelaska 2007.). Leksički razvoj ovisi socijalnim interakcijama i okruženju u kojem dijete odrasta. Govorna interakcija s roditeljima i ukućanima kao i kvaliteta i kvantiteta govora kojem je dijete izloženo igraju važnu ulogu u poticanju razvoja govora. Rastom fonda riječi lakše se ovladava jezikom i otvaraju se nove mogućnosti izražavanja.

4.1. Semantički razvoj

Semantički razvoj predstavlja proces razumijevanja i stvaranja značenja morfema i sintaktičkih cjelina. Proširenjem rečenice strukture i razvojem gramatike mijenja se semantička razina rečenice. Slaganjem višečlanih struktura omogućuje bolje razumijevanje. (Aladrović Slovaček, 2019). Razvojem sintakse lakše se izražavaju odnosi među pojmovima. Preciznije izražavaju namjere, mišljenja i potrebe. Riječi ostvaruju svoje značenje u kontekstu. Davanjem značenja pojmovima započinje proces kategorizacije pojmova čime se razvija svijest o kontekstu i odnosima među pojmovima. Semantički razvoj odnosi se na sposobnost razumijevanja i korištenja značenja riječi i rečenica. Kako se fond riječi širi djeca počinju razumjeti složenije pojmove koji uključuju emocionalne izraze, apstraktna značenja i vremenske odrednice.

Djeca u dobi od 2, 5 godine do 3 godine mogu razumjeti kratke priče i bajke. Povezuju iskustva koristeći rečenice od četiri do pet riječi. Nakon treće godine počinje razumijevanje složenijih rečenica. Mogu bolje razumjeti semantičke kategorije procesom grupiranja pojmova prema sličnim karakteristikama. Koriste se dužim i kompleksnijim rečenicama. Sposobni su prepričati kratku priču ili doživljaj. Koriste vremenske odrednice i spontano počinju postavljati pitanja: Zašto? Kada? Kako?. Počinje razlikovanje pojmova povezanih s emocijama. Od četvrte do pete godine postavljaju pitanja o uzroku i posljedici, prostoru i vremenu te značenju riječi. Dolazi do boljeg razlikovanja značenja riječi ovisno o kontekstu. U ovoj dobi djeca su sposobna razumjeti antonime i sinonime. Nakon pete godine po pravilu govor je artikulacijski i gramatički ispravan. Doba je brojnih pitanja i ubrzanog kognitivnog razvoja. Bolje razumiju višeznačne pojmove i idiomatske izraze. Počinju se koristiti i apstraktni pojmovi, preneseno značenje te se bolje razumiju složeni odnosi (Starč i sur. 2004.).

Najčešće pogreške (Tatalović Vorkapić, 2013):

1. Prekomjerno proširivanje kada nedostaje riječi da bi se izrazili ili ne razumiju pojam. Koriste jedan naziv za slične pojmove.
2. Preuske kategorije pojmova kada djeca u govoru nepravilno koriste riječi za imenovanje predmeta
3. Izmišljanje imena za predmet koji ne poznaju
4. Korištenje iste fraze za više značenja.

Djeca stvaraju odnose među pojmovima s pomoću procesa kategorizacije i razumijevanje konteksta. Razvijanje složenosti rečenične strukture omogućuje djeci izražavanje složenih ideja i misli, uzročno-posljedičnih odnosa i vremenskih sljedova. Možemo reći da je semantički razvoj ne odvojiv od sintaktičkog razvoja. Kroz igru, priče i razgovor s roditeljima i odgojiteljima potiče se semantički razvoj. Semantički razvoj ključan je za razumijevanje i korištenje jezika.

5. Teorija usvajanja jezika

U ovom poglavlju dan je pregled suvremenih teorija o u usvajanju jezika i govora u djece rane i predškolske dobi. Suvremene teorije o usvajanju jezika donose različite pristupe gledanja na razvoj govora, njegove faze i poticanje razvoja govora u djece. Razvojem govora i jezika u djece rane i predškolske dobi bave se odgojitelji, učitelji, lingvisti, pedijatri, psiholozi, sociolozi, pedagozi, logopedi i defektolozi.

5.1 Bihevioralna teorija

Ova teorija objašnjava da se jezik uči s pomoću uvjetovanih refleksa. Stvaraju se asocijativne veze između podražaja i odgovora. Poticaj je ono što dijete izgovori, a potkrepljenje je povratna informacija od strane odrasle osobe. Usmjeren je na podražaje i reakcije koje se mogu opažati (Paleka i Vrsaljko, 2018). U istraživanju jezičnog razvoja fokus je na fondu riječi, duljini iskaza i fonološkom razvoju. Glavni predstavnik teorija da se jezik uči s pomoću uvjetovanih refleksa je B. F. Skinner.

Jezik i govor uče se imitiranjem izričaja osoba u okolini. Djeca usvajaju složene izjave oslanjajući se na imitaciju. Znanje jezika se stječe putem operantnog uvjetovanja (Berk, 2015). Glavnu ulogu u usvajanju govora imaju roditelji odnosno obitelj, a kasnije odgojitelji i vršnjaci te životna sredina. Jezik se smatra naučenim ponašanjem, a ne urođenim. Govorni razvoj napreduje usvajanjem novih jezičnih struktura metodom pokušaja i pogrešaka, poticaja i ponavljanja. Proces učenja jezika se može shvatiti kao formiranje navika. Kroz stalno ponavljanje i potkrepljenje dijete usvaja govorne uzorke koje koristi automatski (Aladrović Slovaček, 2019).

Neuvjetovani podražaj je onaj izazvan od strane organizma primjer ponašanje vezano uz određene nagone. Uvjetovani podražaj koji posredstvom proces učenja preuzima svojstva bezuvjetnog podražaja povod je za uvjetovani odgovor ili reakciju. Efekt diskriminacije javlja se razlikovanjem uvjetovanih i bezuvjetnih podražaja. Do generaliziranja dolazi kada se isto reagira na slične podražaje. Ponašanje je instrumentalno to je sredstvo za postizanje cilja, a determinirano je posljedicama ponašanja. Dijete nastoji izbjeći kaznu i povećati pojavu potkrepljenja. Razlikujemo pozitivno i negativno potkrepljenje ili kaznu. Primarni potkrepljivači vezani u uz neposredno stanje organizma i fiziološke potrebe. Sekundarni

potkrepljivači su učenje i kultura. Ključnu ulogu ima način raspodjele potkrepljenja (Kardum, 2023).

Nedostatak ove teorije je što ne objašnjava kako djeca formiraju nove rečenice koje nikada nisu čuli, ne objašnjava razvoj gramatički ispravnog govora u djece i ne uzima u obzir urođene kognitivne sposobnosti djece. Kritičari također ističu da se učenje i usvajanje jezika ne može objasniti samo oponašanjem. Usvajanje novih znanja imitacijom je spor proces, a jezik djeca usvajaju vrlo brzo. Teorija ima svoje nedostatke, ali nudi razumijevanje uloge okoline i interakcije u procesu usvajanja jezika.

5.2. Nativistička (urođena)

Teorija govori da je djeci već urođeno znanje govora, a gramatika je mehanizam za usvajanje jezika. Polazi se od toga da djeca govor razvijaju nesvjesno, a vrlo brzo i lako usvajaju jezik jer je dio sposobnosti za razumijevanje, usvajanje i učenje jezika urođeno. Usvajanje jezika je biološki uvjetovano. Urođeni sustav za razvijanje jezika omogućava usvajanje jezičnih pravila nakon usvojenog dovoljnog broja riječi. Postoji jedinstveni gramatički sustav u osnovi svakog jezika. Glavni predstavnik je N. Chomsky. Utemeljitelj je transformacijsko generativne ili preoblikovno-proizvodne gramatike. Formiranje govora je kreativan proces koji podrazumijeva primjenu urođenih jezičnih pravila. Produciranje rečenica koje nikada nisu čuli objašnjava se kao jezična kreativnost. Dijete intuitivno stvara pretpostavke o jezičnim strukturama, provjera ih slušajući govor drugih, a na koncu ih samostalno koristi u govoru (Šamo, 2022).

Na dijete se uspoređuje s lingvistom. N.Chomsky predstavio je jezični model naziva LAD (Language Aquisition Device) odnosno mehanizam za usvajanje jezika. Informacije koje dijete prima su *input* ili unos za znanje o jeziku, a kao *output* ili rezultat dolazi sustav jezika za koji imamo podatke. (Paleka i Vrsaljko, 2018). Poznavanje strukture jezika vodi do korištenja u govoru. Prema ovoj teoriji djetetov razvoj govora ne ovisi o okolišnim čimbenicima. Djeca se rađaju sa specifičnim urođenim mehanizmom za usvajanje govora odvojenim od kognitivnih procesa (Tatalović Vorkapić, 2013). Postoji urođeni skup jezičnih pravila zajedničkih za sve jezike. Govor je urođena sposobnost odvojena je od spoznajnog proces. Djeca počinju razvijati jezik u razdoblju kada kognitivne sposobnosti djeteta nisu potpuno razvijene. Djeca bez poznavanja teorije o jeziku nesvjesno koriste jezična pravila. Postoji kritično razdoblje za

usvajanje jezika, a ideja je da su moždane strukture odgovorne za jezik najsposobnije tijekom ranog djetinjstva. Pojavljivanje jezika uvjetovano je senzomotoričkom razinom inteligencije u periodu do napunjenih 18 mjeseci (Aladrović Slovaček, 2019). Djeca do pete godine ovladaju osnovnim jezičnim strukturama bez obzira okruženje, društveni kontekst, stav prema jeziku i inteligenciju. Jezik se razvija kao i druge biološke funkcije (Šamo, 2022).

Razlozi što se u ovoj teoriji odbacuje mogućnost učenja jezika uvjetovanjem su: odrasli se ne služe potkrjepom niti kaznom kada se radi o tečnosti govora, djeca govore i govore i kada izgovaraju riječi koje nikada nisi čula niti rekla, trebala bi biti izložena dobrim modelima govora i jezika, odrasli izravno ne poučavaju djecu ispravan govora (Tatalović Vorkapić, 2013). Nedostatak ove teorije što je istraživanja temeljio samo na lingvističkom razvoju, a ne i spoznajnom. Poznavanje jezika rezultat je urođene sposobnosti pojedinca za korištenja jezičnih pravila, a zanemaruje se motorički razvoj i uloga okoline, iskustva, emocije i spoznaje na razvoj govora. Za teoriju o urođenim predispozicijama za usvajanje jezika nema empirijskih dokaza, ali pridonosi razumijevanju jezičnog razvoja

5.3. Spoznajna (kognitivna)

Teorija da jezičnom razvoju prethodi razvijeno mišljenje. Razvojem svijesti i davanjem značenja formira se govor. Do razvoja govora dolazi razvojem senzomotoričke inteligencije. Spoznajni i socijalni razvoj se isprepleću. Znanje koje imamo i način na koji razmišljamo rukovodi ponašanjem. Jezik predstavlja refleksiju kognitivnog razvoja djeteta. Govor se analizira na temelju značenja ili semantike (Tatalović Vorkapić, 2013). Učenje jezika se odvija u vidu uvida, obrade informacija, pamćenja i percepcije. Razvijeno mišljenje uvjet je za razvoj jezične vještine. Glavni predstavnik je Jean Piaget.

Kognitivni razvoj sve djece čini sličan iz faza razvoja. Faze kognitivnog razvoja djeteta prema uzrastu kako ih dijeli Jean Piaget prikazane su u Tablici 4. On smatra da se razvoj govora odvija s kognitivnim razvojem djeteta. U prvoj senzomotoričkoj fazi znanje se bazira na tjelesnoj interakciji s ljudima i objektima. Izostaje mentalna reprezentacija svijeta već se stvari predstavljaju djelovanjem (Tatalović Vorkapić, 2013). Do spoznaje dolazi izravnim djelovanjem U drugoj fazi simboli i mentalne akcije počinju biti zamjena za objekte i ponašanje okoline. Iskustvo se mentalno predstavlja upotrebom oznaka i simbola. Predočavanje je ograničeno centracijom i egocentrizmom. Nedostatak socijalne adaptacije

osnovna je karakteristika „egocentričnog govora“. Dijete ne shvaća da su pogledi i potrebe drugih ljudi drugačiji. Razlikuju se tri vrste govora: ponavljanje riječi i slogova bez smisla i društvene funkcije, monologe u kojima dijete govori samom sebi i kolektivne monologe u kojima drugo lice služi kao poticaj za govor, ali ne očekuje se razumijevanje ili mogućnost praćenja govora (Prebeg-Vilke, 1991 prema Paleka i Vrsaljko, 2018). U trećoj fazi dijete je sposobno za logičko rješavanje konkretnih problema. U četvrtoj fazi može logički rezonirati u odnosu na apstraktne i hipotetičke događaje (Tatalović Vorkapić, 2013).

Tablica 4. Faze kognitivnog razvoja djeteta , Jean Piaget (Tatalović Vorkapić, 2013).

Razvojne faze	Uzrast	
Senzorno motorička	do 18mjeseci	Interakcija s ljudima dodirrom, dijete spoznaje izravnim djelovanjem
Predoperacionalna	od 18 mjeseci do 7. Godine	Razvoj jezika i sposobnosti mentalnog predočavanja. Govor ograničen centracijom i egocentrizmom
Faza konkretnih operacija	od 7 do 11. Godine	Razumijevanje konkretnih problema
Faza formalnih operacija	od 11. godine na dalje	Zaključivanje logičkim rezoniranjem u odnosu na apstraktne i hipotetičke događaje

Nedostatak je što zanemaruje proces učenja govora prije spoznajnog razvoja primjerice u predjezičnoj fazi Razvoj govora odvija se od prvog dana rođenja. Postavlja se pitanje univerzalnosti jer ne uzima u obzir utjecaj kulture. Zanemaruje socijalni i emocionalni faktor u učenju jezika. Ova teorija objašnjava kako kognitivni razvoj oblikuje sposobnost učenja i korištenja jezika. To je jedna od opširnijih teorija koja je potaknula mnoga istraživanje.

5.4. Sociokulturalna

Teorija da je prvobitna funkcija govora priopćavanje i društveno povezivanje. Služi kao sredstvo da dijete djeluje u okolini i razvija kognitivne sposobnosti. Kognitivna teorija koja ima pretpostavku da učenje prethodi razvoju suprotno kognitivnoj teoriji Jeana Piageta, gdje razvoj prethodi učenju. Naglasak je na važnosti socijalne interakcije na razvoj govora. Zajednica ima glavnu ulogu u stvaranju mišljenja. Kroz proces socijalizacije dijete upoznaje vrijednosti kulture, običaje, vjerovanja i vještine rješavanja problema. čime se razvija shvaćanje i rasuđivanje. Racionalan govor javlja se nakon socijalnog govora. Djetetov govor nije egocentričan odnosno namijenjen samom sebi već je usmjeren na komuniciranje s okolinom. Smatra se da je temeljna funkcija govora društveno povezivanje i priopćavanje (Paleka i Vrsaljko 2018). Važna je uloga roditelja u poticanju usvajanja govora. Usmjerena je na istraživanje utjecaja kulturalno specifičnih običaja, vjerovanja, vrijednosti i vještina na razvoj govora. Glavni predstavnik je Lav Vygotsky.

Područje približnog razvoja predstavlja područje između mogućnosti da učenik napravi nešto uz pomoć nekog iskusnijeg i mogućnosti da to izvrši sam. Razlika je to između sadašnjeg nivoa razvoja djeteta i potencijalnog razvojnog nivoa. Formiranje svijesti rezultat je dijalektičkog procesa. Djeca iz iskustva rješavanja problema zajednički s drugim osobama. Smatra se da će dijete s primjerenijom pomoći odrasle osobe postići bolje rezultate. Odrasla osoba s više znanja i vještina je posrednik za usvajanje jezika. Napredak uz pomoć moguć je unutar granica približnog razvoja. Naglašava važnost poticanje socijalne interakcije i vršnjačke suradnje u razvoju govora od strane obrazovnog sustava. Drugi način učenja je podizanje skele (engl. scaffolding) gdje djetetu treba pružiti pomoć kad god i koliko god treba. Usvaja govor u različitim oblicima od osobe s više znanja. Svaka kultura ima specifične načine na koje koristi jezik za prenošenje znanja, normi i vrijednosti. Kroz učenje jezika, djeca usvajaju ne samo sredstvo komunikacije, već i kulturne obrasce mišljenja i ponašanja. Govori se o fenomenu konvergencije govora i praktične aktivnosti. Razvoj govora ne odvojiv je od razvoja praktične aktivnosti (Kardum, 2023). U početku je govor sredstvo za izražavanje potreba, a kasnije i za razvijanje mišljenja i svijesti. Razvojem jezika kroz socijalne interakcije djeca internaliziraju jezik i počinju ga koristiti za unutarnji govor i razmišljanje (Tatalović Vorkapić, 2013). Racionalni govor i verbalno mišljenje pojavljuju se nakon druge godine. U razdoblju od druge do sedme godine govor ima unutarnju ulogu formiranja mišljenja i vanjsku ulogu komunikacije s okolinom. Govorna komunikacija služi za intelektualnu prilagodbu što rezultira upotrebom unutrašnjeg mišljenja za usmjeravanje

ponašanja što se naziva procesom internalizacije. Dijete u tom razdoblju još ne razlikuje ove dvije funkcije govora. Govor je egocentrična priča na glas o svojim akcijama i planovima (Kardum, 2023).

Nedostatak ove teorije je što je zanemarena osobna uloga u učenju i biološka strana razvoja (Tatalović Vorkapić, 2013). Koncept da djeca uče s pomoću ljudi iz okoline može dovesti do toga da djeca postanu lijena ako se previše oslanjaju na druge u nalaženju rješenja problema. Danas je sociokulturalni pristup jedan od utjecajnijih pokreta u razvojnoj psihologiji. Predlaže kolaborativnu i kooperativnu suradnju između učenika i osobe koja prenosi znanje. Objašnjava utjecaj socijalne interakcije, kulture i okoline u kojoj dijete odrasta na razvoj govora. Razvoj jezika ima glavnu ulogu u spoznajnom razvoju.

6. Istraživanje

Istraživanje je provedeno u svibnju 2024. godine u dječjem vrtiću za vrijeme odvijanja govorne vježbe odabrana je skupina djece u kojoj se prati izgovor riječi.

6.1. Opis uzorka istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo devetero predškolske djece, od toga pet dječaka i četiri djevojčice. Najmlađi ispitanik imao je 5 godina i 2 mjeseca, a najstariji ispitanik imao je 6 godina i 6 mjeseci. Ispitanici su ispitivani istoga dana za vrijeme trajanja boravka u vrtiću.

Tablica 5. Dob i spol ispitane djece

Spol	Dob ispitanika
Djevojčica N	5 godina i 2 mjeseca
Dječak B	5 godina i 3 mjeseca
Dječak L	5 godina i 6 mjeseci
Dječak M Dječak F Djevojčica S	5 godina i 10 mjeseci
Djevojčica L	6 godina i 2 mjeseca
Dječak L	6 godina i 3 mjeseca
Djevojčica N	6 godina i 6 mjeseci

6.2. Opis instrumenta istraživanja

Istraživanje je provedeno za vrijeme rada s djecom u dječjem vrtiću. Djeci su priložene slike iz slikovnice koje su trebali imenovati. Radi se o edukativnoj slikovnici za poticanje ranog glasnog čitanja naziva „Vrlo gladna gusjenica“ (Carle, 2013). Slikovnica prikazuje razvoj gusjenice u leptira. Gusjenica je hranjenjem kroz tjedan postajala sve deblja dok se nije začahurila i pretvorila u leptira. Prvog dana pojela je jednu jabuku, drugi dan dvije kruške, treći dan tri šljive, četvrti dan četiri jagode, peti dan pet naranči, a u subotu je progrizla čokoladni kolač, sladoled, krastavac, sir, salamu, lizalicu, tortu od trešanja, kobasicu, muffin i lubenicu. U nedjelju je pojela samo jedan zeleni list. Djeci je bilo zadano da nabroje što je gusjenica pojela za svaki dan u tjednu. S pomoću diktafona na mobitelu sniman je izgovor pojmova iz slikovnice kod djece iz odabrane ispitne

skupine. Preslušavanjem audiozapisa dobiveni su podaci za analizu sposobnosti pravilnog izgovora s obzirom na dob djeteta. U priložima je dan transkript vođene govorne vježbe kao i slike koje su zadane.

6.3. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja u ovom radu je bio ispitati jezične osobine djece predškolske dobi.

U skladu s ciljem istraživanja postavljeni su sljedeći problemi:

1. Ispitati odstupanja u izgovoru pojedinih glasova u riječima.
2. Ispitati gramatička obilježja dječjega govora.
3. Ispitati leksička obilježja dječjega govora.

6.4. Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja dobiveni su na uzorku od devetero djece različite dobi. Pratio se pravilan izgovor riječi tijekom čitanja slikovnice. U ovom radu dan je pregled nepravilno izgovorenih riječi svakog od ispitanika kako bi se analizirala jezična obilježja djece predškolske dobi.

U Tablici 6. dan je popis primjera nepravilno izgovorenih riječi tijekom govorne vježbe koja se provela u ovoj ispitnoj skupini. Najučestalija fonološka greška je zamjena glasova, a nakon toga slijedi ispuštanje fonema ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova. Samo na jednom primjeru došlo je do premještanja glasova unutar riječi. Uočljive su razlike u govoru među dobnim skupinama kao i zaostaci u razvoju govora kod pojedinih skupina. Najlošije rezultate imali su dječak 5 godina i 6 mjeseci i dječak od 6 godina i 3 mjeseca. Mlađi dječak nije imao niti jednu ispravno izgovorenu riječ dok je stariji ispravno izgovorio samo jednu riječ. U govoru dolazi do zamjene glasova, ispuštanja fonema kao što je i prisutan pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova. Izgovor riječi kod ovih ispitanika nije na jezičnoj razini očekivanoj za ovu dob. Najmlađa ispitanica bila je djevojčica od 5 godina i 2 mjeseca s jednom ispravno izgovorenom riječi, te je prisutno mucanje i zastajkivanje u izgovoru glasa Č kao i zamjena glasova i pogrešan

ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova. Najviše greški bilo je kod riječi naranča, ali to se može pripisati dijalektu. Djeca starija od 5 godina i 10 mjeseci pravilno su izgovorila većinu riječi.

Tablica 6. Primjeri fonoloških odstupanja u govoru ispitanika

Zamjena glasova	Ispuštanje fonema	Premještanje glasova unutar riječi/sloga	Pogrešan ili iskrivljen izgovor pojedinih glasova
<i>nalance-naranče</i>	<i>basicu-kobasicu</i>	<i>totra-torta</i>	<i>benisu-lubenicu</i>
<i>narandē-naranče</i>	<i>benica-</i>		<i>gusenisa-gusenica</i>
<i>jagude-jagode</i>	<i>lubenicabenicu-</i>		<i>pabasicu-kobasicu</i>
<i>jakode-jagode</i>	<i>lubenicubabuka-</i>		<i>jakude-jagode</i>
<i>jizajicu-lizalicu</i>	<i>jabuka</i>		<i>kojac-kolač</i>
<i>jubenicu-lubenicu</i>	<i>kuške-kruške</i>		<i>koaš-kolač</i>
<i>klastavac-krastavac</i>	<i>gusenica-gusjenica</i>		<i>kraska-kruška</i>
<i>kobasisa-kobasica</i>	<i>gusnica-gusjenica</i>		<i>kuske-kruške</i>
<i>sajama-salama</i>	<i>jabka-jabuka</i>		<i>ližalisa-lizaliza</i>
<i>sajamu-salamu</i>	<i>kastavac-krastavac</i>		<i>najance-naranče</i>
<i>sil-sir</i>	<i>narače-naranče</i>		<i>najanci-naranči</i>
<i>sij-sir</i>	<i>sadojed-sladoled</i>		
<i>svadoved-sladoled</i>	<i>slama-salama</i>		
<i>sjadojed-sladoled</i>	<i>tota-torta</i>		
<i>tolta-torta</i>	<i>tešnjama-trešnjama</i>		
<i>tojtu-tortu</i>	<i>šive-šljive</i>		

U govoru djevojčice u dobi od 5 godina i 2 mjeseca uočena je zamjena glasa L s glasom J primjer „jizajicu“ i zamjena glasa G s glasom K primjer „jakode“, što je očekivano u dobi djece do 3,5 godine. Također, dolazi do zamjene glasa Š i C s glasom S primjer „gusenisa“, izostavljanje glasa R i LJ primjer „kastavac“ te pogrešan ili iskrivljen izgovor riječi naranča i kolač. Kod ove ispitanice zamijećena je govorna mana u vidu mucanja pri izgovoru glasa Č.

U dječaka dobi 5 godina i 3 mjeseca prisutna je zamjene glasa C i Š sa S primjer „gusenisa“, zamjena glasa O s glasom U primjer „jagude“, zamjena glasa R s glasom L ili njegovo izostavljanje primjer „kuske“. Nepravilno ili iskrivljeno izgovara riječ naranča, kobasica i lubenica. Prisutan je poremećaj u izgovoru – rotacizam, kao i artikulacijski poremećaj u vidu supstitucije.

Kod dječaka u dobi 5 godina i 6 mjeseca nije jedna riječ nije bila pravilno izgovorena. U govoru dolazi do zamjene glasa L i R s glasom J primjer „tojtū“ ili njihovo izostavljanje. Izgovor glasa L trebao bi biti pravilan do 3,5 godine djetetovog života prema, međutim, izostaje i izgovor glasa LJ, primjer u riječi „šive“ umjesto šljive Nepravilno izgovara riječi naranča i jagode. Za ovog ispitanika valja uzeti u obzir da se radi o zanemarivanom djetetu do njegove treće godine života nakon čega je izuzet iz svoje obitelji. Tada nije imao nikakve govorne sposobnosti te je proizvodio zvukove mijaukanja i roktanja.

Kod dva dječaka i jedne djevojčice dobi 5 godina i 10 mjeseci te djevojčice dobi 6 godina i 6 mjeseci prisutan je pravilan izgovor riječi osim za glas Č gdje dolazi do zamjene glasa s glasom Đ primjer „narađā“, no to je dijalektalno uvjetovano. Kod djevojčice u dobi 6 godina i 2 mjeseca uočeno je miješanje slogova primjer „totra“, ali sve ostale riječi pravilno je izgovorila. Iznimka je dječak od 6 godina i 3 mjeseca koji je imao samo jednu pravilno izgovorenu riječ. U njegovom govoru dolazi do ispuštanja fonema na šest različitih riječi, što ukazuje na prisutnost artikulacijskog poremećaja u vidu omisije. Zamjene glasova L s glasom V, zamjene glasa Š s glasom S, zamjene glasa R s J ili izostavljanje tog glasa. Pogrešno ili iskrivljeno izgovora riječi naranča, kolač, kruška, lizalica i lubenica.

U Tablici 7. dan je postotak pravilno izgovorenih riječi prema dobi ispitanika, Dva dječaka odstupala su od rezultata vršnjaka svoje dobi. Kao što je prethodno navedeno djeca u dobi starijoj od 5 godina i 6 mjeseci trebaju moći pravilno izgovarati riječi i koristiti se jezičnim pravilima. U slučaju dječaka od 5 godina i 6 mjeseci te dječaka od 6 godina i 4 mjeseca iz rezultata je vidljivo zaostajanje u razvoju govora. Ostali ispitanici imali su očekivane jezične sposobnosti za svoju dob.

Tablica 7. Pravilan izgovor riječi ispitivane djece prema dobi

Dob ispitanika	Broj pravilno izgovorenih riječi	Postotak	Broj nepravilno izgovorenih riječi	Postotak
5 godina i 2 mjeseca	2	12,5%	14	87,5%
5 godina i 3 mjeseca	2	13,3%	13	86,7%
5 godina i 6 mjeseci	0	0%	14	100%
5 godina i 10 mjeseci	14 15 14	93%	1 1 1	7%
6 godina i 2 mjeseca	14	93,3%	1	6,7%
6 godina i 3 mjeseca	1	1%	13	99%
6 godina i 6 mjeseci	14	93,3%	1	6,7%

7. Zaključak

U ovom radu dan je prikaz jezičnih obilježja različitih dobnih skupina predškolske djece. Primijećene su razlike u jezičnoj razvijenosti s obzirom na dob ispitanika. Kod djece mlađe od 5, 5 godina još je prisutan nepravilan ili iskrivljen izgovor, dolazi do ispuštanja ili zamjene fonema. Djeca starija od 5, 5 godina pravilno izgovaraju riječi. Na primjeru dva ispitanika vidljiva su odstupanja u govornom razvoju s obzirom na uzrast. Njihovi primjeri dokaz su o utjecaju okoline i obitelji u kojoj dijete odrasta na razvoj govora. Kod njih se prijelaz iz predverbalne u jezičnu fazu dogodio u kasnijoj dobi od očekivane pa kao što je vidljivo iz rezultata kasni i razvijenost fonološke svijesti.

Praćenje jezičnog razvoja u djece predškolske dobi važno je kako bi se pravovremeno otkrilo postojanje govornih mana ili ostalih poteškoća u razvoju govora djeteta. Govor je vještina koja se razvija na više razina i izuzetno veliku ulogu ima okruženje u kojem dijete odrasta. Razvoj govora se može stimulirati kroz igre koje razvijaju kvalitetu slušanja, govornog sluha, fonematsku percepciju, igre za razvoj disanja i glasa te raznovrsne igre za stimulaciju motorike ruke. Roditelji i odgojitelji imaju važnu ulogu u procesu usvajanja govornih vještina. U komunikaciji s njima djeca razvijaju fonološku svjesnost, upoznaju i uče jezik. Djeca s kojom se više razgovora i čiji se jezični razvoj potiče od strane ukućana i odgojitelja imaju veći leksik, gramatički ispravniji i bolje semantičko znanje. Ako postoje odstupanja u govoru uloga je odgojitelja i roditelja potražiti pomoć stručnog tima vrtića (logopeda, rehabilitatora, psihologa), a ako je potrebno socijalne službe ili liječnika.

8. Popis tablica

- I. Tablica 1. Kalendar jezično govornog razvoja (Starc et al. (2004) i Posokhova, 2008).
- II. Tablica 2. Skala rasta fonda riječi prema Bulleru (Posokhova, 2008).
- III. Tablica 3. Ispravan izgovor glasova prema godinama (Aladrović Slovaček 2019 prema Jelaska 2007).
- IV. Tablica 4. . Faze kognitivnog razvoja djeteta , Jean Piaget (Learning Theorys, 2023).
- V. Tablica 5. Dob i spol ispitane djece
- VI. Tablica 6. Primjeri fonoloških odstupanja u govoru ispitanika
- VII. Tablica 7. Pravičan izgovor riječi ispitivane djece prema dobi

9. Literatura

1. Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskog jezika*, Zagreb: Alfa d.d.
2. Aladrović Slovaček, K., Reparinac J. (2023.) *Fonološka osviještenost kao preduvjet razvoja rane pismenosti u djece predškolske dobi*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/442460>
3. Berk, L.E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Carle, E., (2013.) *Vrlo gladna gusjenica*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o
5. Hržica G., Kraljević J. (2007.) *Rječnički brzac u jezičnom razvoju*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/34302>
6. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2013.-2024. Pristupljeno 7.9.2024. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sintaksa>
7. Kardum.G. , (2023.) *Psihologija razvoja*. Split, Filozofski fakultet, bookdown org.
8. Learning Theorys (2023). *Sociokulturalna teorija razvoja*. Preuzeto s https://www.learningtheories.org/doku.php?id=hr:learning_theories:social_development_theory
9. Learning Theorys (2023), *Teorija stadija kognitivnog razvoja*. Preuzeto s https://www.learning-theories.org/doku.php?id=hr:learning_theories:stage_theory_of_cognitive_development
10. Mamula M., Trtanj I. *Vrste rečenica u uzorcima govornog jezika mlađe školske dobi*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/320631>
11. Masle, K. (2022). *Lingvistički aspekti usvajanja hrvatskog i drugog jezika u ranoj dobi*. Preuzeto s <https://repozitorij.svkst.unist.hr/en/islandora/object/ffst%3A3673/datastream/PDF/view>
12. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa d.d.
13. Pihler Brumen, N. (2023). *Faze razvoja govora*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/437752>
14. Posokhova, I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece priručnik za roditelje*. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.

15. Starc, B. , Čudina Obradović M., Pleša A., Profaca B., Letica M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga
16. Stojanov, T. (2004). Sintagmatske strukture u hrvatskom jeziku. Preuzeto s: [darhiv.ffzg.unizg.hr./id/eprint/2364/1/Stojanov_Magistarski rad.pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr./id/eprint/2364/1/Stojanov_Magistarski_rad.pdf)
17. Šamo R. (2023.). *Tumačenje kreativnosti jezika iz kartezijanske perspektive*. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/417298>
18. Tatalović Vorkapić S. (2013.) *Razvojna psihologija*. Preuzeto s: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/razvojna_psihologija.PDF
- 17-Vrsaljko, S., Paleka, P. (2018). *Pregled ranog govornog jezičnog razvoja*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/317959>

10. Prilozi

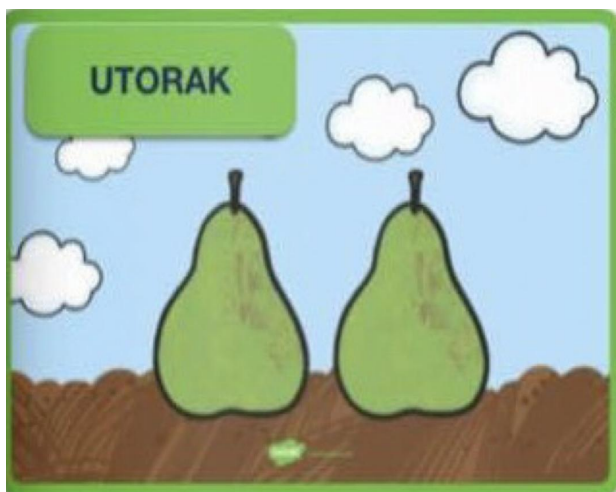
1. Slike iz slikovnice „Vrlo gladna gusjenica“ i zapis odgovora

Slika 1. Jabuka

Tablica 1 Popis odgovora Slika 1.

Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	Jabuka
5 godina i 3mjeseca	Jabuka
5 godina i 6 mjeseci	Babuka
5godina i 10 mjeseci	jabuka
5 godina i 10 mjeseci	Jabuka
5 godina i 10 mjeseci	Jabuka
6 godina i 2 mjeseca	Jabuke
6 godina i 3 mjeseca	Jabka
6 godina i 6 mjeseci	jabuka

Slika 2. Kruške

Tablica 2 Popis odgovora Slika 2.

Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	kuske
5 godina i 3mjeseca	kuske
5 godina i 6 mjeseci	kuške
5godina i 10 mjeseci	kruška
5 godina i 10 mjeseci	kruška
5 godina i 10 mjeseci	kruška
6 godina i 2 mjeseca	kruške
6 godina i 3 mjeseca	kraska
6 godina i 6 mjeseci	kruška

Slika 3. Šljive

Tablica 3. Popis odgovora Slika 3.

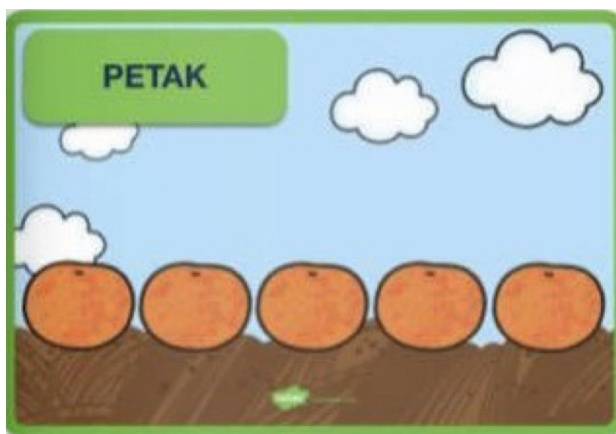
Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	Sive
5 godina i 3mjeseca	
5 godina i 6 mjeseci	šive
5godina i 10 mjeseci	šljiva
5 godina i 10 mjeseci	šljiva
5 godina i 10 mjeseci	šljiva
6 godina i 2 mjeseca	šljive
6 godina i 3 mjeseca	šive
6 godina i 6 mjeseci	šljiva

Slika 4. Jagode

Tablica 4. Popis odgovora Slika 4.

Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	jakode
5 godina i 3mjeseca	jabuka
5 godina i 6 mjeseci	jakude
5godina i 10 mjeseci	jagoda
5 godina i 10 mjeseci	jagode
5 godina i 10 mjeseci	jagode
6 godina i 2 mjeseca	jagode
6 godina i 3 mjeseca	jagude
6 godina i 6 mjeseci	jagoda

Slika 5 Naranče

Tablica 5. Popis odgovora Slika 5.

Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	najanci
5 godina i 3mjeseca	nalance
5 godina i 6 mjeseci	najance
5godina i 10 mjeseci	naranda
5 godina i 10 mjeseci	narande
5 godina i 10 mjeseci	narande
6 godina i 2 mjeseca	naranče
6 godina i 3 mjeseca	narače
6 godina i 6 mjeseci	naranda

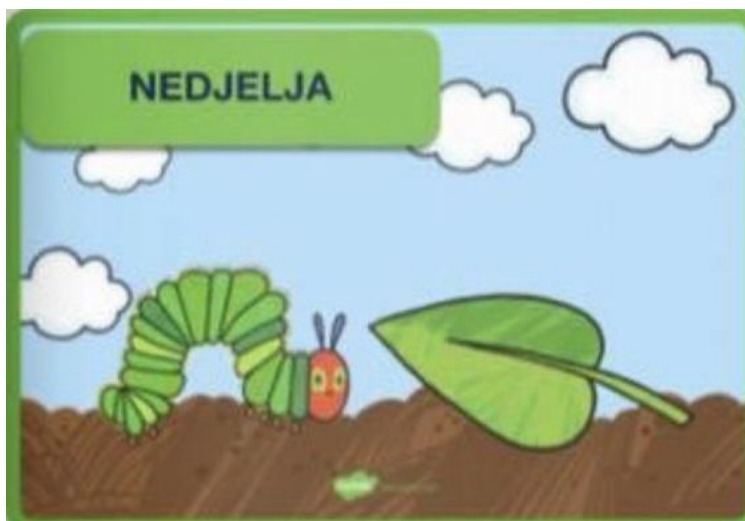
Slika 6. Torta od trešanja, sladoled, krastavac, sir, kobasica, lizalica, pita, salama, muffin, lubenica

Tablica 6. Popis odgovora Slika 6. prvi do

Dob djeteta					
5 godina i 2 mjeseca	<i>tojtu</i>	<i>sjadojed</i>	<i>kastavac</i>	<i>sij</i>	<i>kobasica</i>
5 godina i 3 mjeseca	<i>tolta</i>	<i>sadojed</i>	<i>klastavac</i>	<i>sil</i>	<i>pabasicu</i>
5 godina i 6 mjeseci	<i>tojtu</i>	<i>sjadojed</i>		<i>sij</i>	<i>basisu</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>torta</i>	<i>sladoled</i>	<i>kiseli krastavac</i>	<i>sir</i>	<i>kobasica</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>tortu</i>	<i>sladoled</i>	<i>kiseli krastavac</i>	<i>sir</i>	<i>kobasicu</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>torta</i>	<i>sladoled</i>	<i>krastavac</i>	<i>sir</i>	<i>kobasica</i>
6 godina i 2 mjeseca	<i>torta od trešanja</i>	<i>sladoled</i>	<i>krastavac</i>	<i>sir</i>	<i>kobasica</i>
6 godina i 3 mjeseca	<i>tota</i>	<i>svadoved</i>		<i>sir</i>	<i>kobasisa</i>
6 godina i 6 mjeseci	<i>torta</i>	<i>sladoled</i>	<i>krastavac</i>	<i>sir</i>	<i>kobasica</i>

Tablica 7. Popis odgovora Slika 6. drugi dio

Dob djeteta				
5 godina i 2 mjeseca	<i>Jizajicu</i>	<i>kojac</i>	<i>sajamu</i>	<i>jubenicu</i>
5 godina i 3 mjeseca		<i>kojac</i>	<i>sajamu</i>	<i>benisu</i>
5 godina i 6 mjeseci	<i>jizajicu</i>	<i>pitu s tešnjama</i>	<i>Sajama</i>	<i>benicu</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>lizalica</i>	<i>kolač</i>	<i>salama</i>	<i>lubenica</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>lizalicu</i>	<i>kolač</i>	<i>salamu</i>	<i>krušku ?</i>
5 godina i 10 mjeseci	<i>lizalica</i>	<i>kolač</i>	<i>salama</i>	<i>lubenicu</i>
6 godina i 2 mjeseca	<i>lizalica</i>	<i>kolač</i>	<i>salama</i>	<i>lubenica</i>
6 godina i 3 mjeseca	<i>ližalisa</i>	<i>koaš</i>	<i>slama</i>	<i>Benica</i>
6 godina i 6 mjeseci	<i>lizalica</i>	<i>kolač</i>	<i>salama</i>	<i>lubenica</i>

Slika 7. Gusjenica

Tablica 8. Popis odgovora Slika 7.

Dob djeteta	Odgovor
5 godina i 2mjeseca	gusenisa
5 godina i 3mjeseca	gusenisa
5 godina i 6 mjeseci	gusenica
5godina i 10 mjeseci	gusjenica
5 godina i 10 mjeseci	gusjenica
5 godina i 10 mjeseci	gusjenica
6 godina i 2 mjeseca	gusjenica
6 godina i 3 mjeseca	gusnica
6 godina i 6 mjeseci	gusjenica

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(Vlastoručni potpis studenta)

